യോഗവാസിഷ്ഠഃ/പ്രകരണമ് 6
(നിർവാണപ്രകരണം ഉത്തരാർധം)/സർഗം 93

ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
അഥൈവംരൂപസംവിത്തേഃ പരാവൃത്ത്യ പ്രയത്നതഃ .
തമമ്ബരകുടീകോശദേശമാഗതവാനഹമ് .. 1
യാവത്തത്ര ന പശ്യാമി സ്വദേഹം ക്വചന സ്ഥിതമ് .
പശ്യാമി കേവലം സിദ്ധം കമപ്യന്യം പുരഃ സ്ഥിതമ് .. 2
ഉപവിഷ്ട സമാധാനനിഷ്ഠമിഷ്ടം പദം ഗതമ് .
സൗമ്യോദയമിവാദിത്യം ദഗ്ധേന്ധനമിവാനലമ് .. 3
ബദ്ധപദ്മാസനം ശാന്തം സമാധാനനിരിങ്ഗനമ് .
ഗുൽഫദ്വിതയമധ്യസ്ഥവൃഷണം വിഷയാതിഗമ് .. 4
മൃഷ്ടസൗമ്യസമാഭോഗസ്കന്ധബന്ധുരകന്ധരമ് .
സുസ്ഥിരോദാരവിശ്രാന്ത/രകാര+സ്ഥിതിസുന്ദരമ് .. 5
നാഭീനികടഗോത്താനപാണിദ്വിതയദീപ്തിഭിഃ .
ഹൃദയാമ്ഭോജതേജോഭിർബഹിഷ്ഠൈരിവ ഭാസിതമ് .. 6
ശ്ലിഷ്ടപക്ഷ്മേക്ഷണം ക്ഷീണസർവേക്ഷം സ്വച്ഛതാം ഗതമ് .
സരോ നിമീലിതാമ്ഭോജമിവ സുപ്തം ദിനാത്യയേ .. 7
അവിക്ഷുഭിതമാശാന്തമന്തഃകരണകോടരമ് .
ദധാനം ധീരയാ വൃത്ത്യാ ശാന്തോത്പാതമിവാമ്ബരമ് .. 8
അപശ്യതാ നിജം ദേഹം തം മുനിം പശ്യതാ പുരഃ .
ഇദം മയാ തദാ തത്ര ചിന്തിതം ചാരുചേതസാ .. 9
അയം കശ്ചിന്മഹാസിദ്ധഃ സംപ്രാപ്തോഽസ്മിന്ദിഗന്തരേ .
വിചാര്യാഹമിവൈകാന്തം വിശ്രാമാർഥീ മഹാമ്ബരമ് .. 10
സമാധിയോഗ്യമേകാന്തം ലഭേയേതീഹ ചിന്തയാ .
കുടീ ദൃഷ്ടേയമേതേന സത്യസംകല്പശാലിനാ .. 11
മദാഗമനമേതേന തതോഽചിന്തയതാ ചിരമ് .
തം സ്വദേഹം ശവീഭൂതമപാസ്യേഹ കൃതാ സ്ഥിതിഃ .. 12
തദിഹാസ്തമഹം യാമി സ്വം ലോകമിതി നിശ്ചയമ് .
യാവദ്ഗന്തും പ്രവൃത്തോഽസ്മി താവത്സംകല്പനക്ഷയാത് .. 13
സാ നിവൃത്താ കുടീ തത്ര സംപന്നം വ്യോമ കേവലമ് .
സ സിദ്ധോഽപി നിരാധാരഃ പതിതോധഃ സമാധിമാൻ 14
സ്വപ്നസംകല്പസംശാന്തൗ സ്വപ്നസംകല്പപത്തനമ് .
യദാ സാ സുകുടീ നഷ്ടാ മത്സംകല്പോപശാന്തിതഃ .. 15
സ പപാത തതോ ധ്യാനീ ജലോത്പീഡ ഇവാമ്ബുദാത് .
ഖാദിവാനിലനുന്നോഽബ്ദ ഇന്ദുബിമ്ബമിവ ക്ഷയേ .. 16
വൈമാനിക ഇവാപുണ്യശ്ഛിന്നമൂല ഇവ ദ്രുമഃ .
ഖാത്ത്യക്ത ഇവ പാഷാണഃ സ പപാത തതോഽവനൗ .. 17
അഹം യാവദിയം താവത്കുടികാസ്ത്വിതി കല്പനേ .
ക്ഷീണേ കുടീക്ഷയേ ജാതേ സ സിദ്ധഃ പതിതഃ ക്ഷണാത് ..18

പതതാ തേന സിദ്ധേന തതഃ സൗജന്യകൗതുകഃ .
മനസൈവാഹമഗമം നഭസോ വസുധാതലമ് .. 19
സോ്ഽപതത്പവനസ്കന്ധവലനാവർതവൃത്തിഭിഃ .
സപ്തദ്വീപസമുദ്രാന്തേ ഗീർവാണരമണാവനൗ .. 20
പ്രാണാപാനോർധ്വഗാമിത്വാത്ഖാദ്യഥാസ്ഥിതമേവ സഃ .
സൃഷ്ടപൂർവോർധ്വമൂർധോർവ്യാം ബദ്ധപദ്മാസനോ്ഽപതത് .. 21
ന പ്രബുദ്ധോ ബഭൂവാസൗ വിചരം തമചേതനഃ .
പാഷാണദേഹ ഇവ വാ തൂലാത്മേവൈവ വാ ലഘുഃ .. 22
മയാ തദവബോധാർഥമഥ യത്നവതാ തദാ .
കൃത്വാ ജലദതാം വ്യോമ്നി വൃഷ്ടം ഗർജിതമൂർജിതമ് .. 23
കരകാശനിപാതേന തേന തസ്മിന്ദിഗന്തരേ .
മയൂരം പ്രാവൃഷേവാമും ബുദ്ധ്യാ ബോധിതവാനസൗ .. 24
ബഭൂവാഭാസിതാങ്ഗശ്രീർവികാസിതവിലോചനഃ .
ധാരാനികരഫുല്ലാത്മാ പ്രാവൃഷീവാമ്ബുജാകരഃ .. 25
പ്രബുദ്ധം സംപ്രശാന്തായാം ദൃഷ്ടൗ തമഹമഗ്രതഃ .
അപൃച്ഛം സ്വച്ഛയാ വൃത്ത്യാ നിവൃത്തം പരമാർഥതഃ .. 26
ക്വ സ്ഥിതോ്ഽസി കരോഷീദം കിം ച ഭോ മുനിനായക .
കസ്ത്വം കസ്മാദലം ദൂരാന്ന ഭ്രംശമപി ചേതസി .. 27
ഇത്യുക്തോ മാമസൗ പ്രേക്ഷ്യ സംസ്മൃത്യ പ്രാക്തനീം ഗതിമ് .
ഉവാച വചനം ചാരു ചാതകോ ജലദം യഥാ .. 28
സിദ്ധ ഉവാച .
പ്രതിപാലയ മേ യാവത്സ്വവൃത്താന്തം സ്മരാമ്യഹമ് .
കഥയിഷ്യാമി തേ പശ്ചാത്പാശ്ചാത്യം വൃത്തമാത്മനഃ .. 29
ഇത്യുക്ത്വാ ചിന്തയിത്വാശു സ യഥാ വൃത്തമക്ഷതമ് .
സ്മൃതവാൻസായമഹീവ സമാ-ചരിത-മാത്മനഃ .. 30
മാമഥോവാച വചനം ചാരു ചന്ദ്രാംശുശീതലമ് .
ആഹ്ലാദനമനിന്ദ്യം ച നിരവദ്യം സുഖോദയമ് .. 31
സിദ്ധ ഉവാച .
അധുനാ ത്വം മയാ ബ്രഹ്മൻപരിജ്ഞാതോ്ഽഭിവാദയേ .
അതിക്രമോ്ഽയം ക്ഷന്തവ്യഃ സ്വഭാവോ ഹി സതാം ക്ഷമാ ..32
മുനേ ചിരമഹം ഭ്രാന്തോ ദേവോപവനഭൂമിഷു .
ഭോഗാമോദവിമോഹേഷു ഷട്പദഃ പദ്മിനീഷ്വിവ .. 33
ദൃശ്യനദ്യാമഥോ ചിത്തജലകല്ലോലഹേലയാ .
ചക്രാവർതോഹ്യമാനേന മയോദ്വിഗ്നേന ചിന്തിതമ് .. 34
സംസാരസാഗരേ ദൃശ്യകല്ലോലൈരഹമാകുലഃ .
കാലേനോദ്വേഗമായാതശ്ചാതകോ്ഽവഗ്രഹേ യഥാ .. 35
സംവിന്മാത്രൈകസാരേഷു രമ്യം ഭോഗേഷു നാമ കിമ് .
അവതിഷ്ഠേ ഗതോദ്വേഗസംവിദ്യ്യോമ്ന്യേവ കേവലമ് .. 36
ശബ്ദരൂപരസസ്പർശഗന്ധമാത്രാദൃതേ പരമ് .
നേഹ കിംചന നാമാസ്തി കിമേതാവത്യഹം രമേ .. 37

ചിന്മാത്രാകാശമേവൈതത്സർവം ചിന്മാത്രമേവ വാ .
തത്കിമത്രാസദാകാരേ രമേ നഷ്ടമതിര്യഥാ .. 38
വിഷയാ വിഷവൈഷമ്യാ വാമാഃ കാമവിമോഹദാഃ .
രസാഃ സരസവൈരസ്യാ ലുഠന്നേഷു ന കോ ഹതഃ .. 39
ജീർണാ ജീവിതജമ്ബാലജരച്ഛഫരികാമതിഃ .
കായം ദ്രുതഗതാ∫∫ദാതും ജരേച്ഛതി ബൃഹദ്വകീ .. 40
കായോ∫യമചിരാപായോ ബുദ്ബുദോ∫മ്ബു-നിധാവിവ .
സ്ഫുരന്നേവ പുരോന്തർദ്ധി യാതി ദീപശിഖാ യഥാ .. 41
വിവിധാകുലകല്ലോലാ ചക്രാവർതവിധായിനീ .
മൃതിജന്മവൃഹത്കൂലാ സുഖദുഃഖതരങ്ഗിണീ .. 42
യൗവനോല്ലാസകലിലാ ജരാധവലഫേനിലാ .
കാകതാലീയയോഗേന സംപന്നസുഖബുദ്ബുദാ .. 43
വ്യവഹാരമഹാവാഹലേഖാജഡരവാകുലാ .
രാഗദ്വേഷഘനോല്ലാസാ ഭൂതലാലോലദേഹികാ .. 44
ലോഭമോഹമഹാവർതാ പാതോത്പാതവിവർതനീ .
ഹാ തപ്താ ജീവിതാഖ്യേയം നദീ നദനശീതലാ .. 45
അപൂർവാണ്യുപഗച്ഛന്തി തഥാ പൂർവാണി യാന്ത്യലമ് .
സംസാരസരിദമ്ബൂനി സംഗതാനി ധനാനി ച .. 46
പ്രവൃത്താ യേ നിവർതന്തേ തൈരലം ഹതഭാവകൈഃ .
അപൂർവാ യേ പ്രവർതന്തേ തേഷ്വഥാസ്ഥേഹ കീദൃശീ .. 47
സർവസ്യാഃ സരിതോ വാരി പ്രയാത്യായാതി ചാകരാത് .
ദേഹനദ്യാഃ പയസ്ത്വായുര്യാത്യേവായാതി നോ പുനഃ .. 48
ശതശഃ പരിവർതന്തേ പ്രതിപിണ്ഡം ക്ഷണം പ്രതി .
കുലാലചക്രകാഭാവാ ഇവ ഭാവാ ഭവാമ്ബുധൗ .. 49
ചരന്തി ചതുരാശ്ചൗരാ വിഷമാ വിഷയാരയഃ .
ഹരന്തി ഭാവസർവസ്വം ജാഗർമി സ്വപിമീഹ കിമ് .. 50
ആയുഷഃ ഖണ്ഡഖണ്ഡാശ്ച നിപതന്തഃ പുനഃപുനഃ .
ന കശ്ചിദ്വേത്തി കാലേന ക്ഷതാനി ദിവസാന്യഹോ .. 51
ഇദമദ്യ തഥേദം ച തഥേദമിദമസ്യ മേ .
ഏവം കലനയാ ലോകോ ഗതം പ്രാപ്തം ന വേത്ത്യഹോ .. 52
ഭുക്തം പീതമനന്താസു ഭ്രാന്തം ച വനഭൂമിഷു .
ദൃഷ്ടാനി സുഖദുഃഖാനി കിമന്യദിഹ സാധ്യതേ .. 53
സുഖദുഃഖാനുഭവനാദ്ഭൂയോഭൂയോ വിവർതനാത് .
അനിത്യത്വാച്ച ഭാവാനാം സ്ഥിതാ നിഷ്കൗതുകാ വയമ് .. 54
ഭുക്താനി ഭോഗവൃന്ദാനി ദൃഷ്ടാ ചാനിത്യതാ ഭൃശമ് .
നോപലഭ്യത ഏവാതി വിശ്രാന്തിരിഹ കുത്രചിത് .. 55
ഭ്രാന്തമുത്തുങ്ഗശൃങ്ഗാസു മേരൂപവനഭൂമിഷു .
ലോകപാലപുരീഷ്വൂച്ചൈഃ സംപ്രാപ്തം കിമകൃത്രിമമ് .. 56
സർവത്ര ദാരുഭിർവൃക്ഷാ മാംസൈർഭൂതാനി ഭൂർമൃദാ .
ദുഃഖാന്യനിത്യതാ ചേതി കഥമാശ്വാസ്യതേ വദ .. 57

ന ധനാനി ന മിത്രാണി ന സുഖാനി ന ബാന്ധവാഃ .
ശക്നുവന്തി പരിത്രാതും കാലേനാകലിതം ജനമ് .. 58
ജനോ ജീമൂതജഠരജലവദ്ഗിരികുക്ഷിഷു .
യാത്യന്തഃശൂന്യ ഏവാസ്തം പാംസൂപചയപേലവഃ .. 59
ന മേ മനോരമാഃ കാമാ ന ച രമ്യാ വിഭൂതയഃ .
ഇദം മത്താങ്ഗനാപാങ്ഗഭങ്ഗലോലം ച ജീവിതമ് .. 60
ക്വേവ കസ്യ കഥം നാമ കുത ആശ്വാസനാ മുനേ .
അദ്യ ശ്വോ വാ/ പദം പാപോ മൃത്യുർമൂർധ്നി നിയച്ഛതി ..61
ശരീരം പർണവദ്ഭ്രംശി ജീവിതം ജീർണസംസ്ഥിതി .
ധീരധീരതയാ ഗ്രസ്താ രസാ നീരസതാം ഗതാഃ .. 62
നീതം മനോരഥൈരേവ നീരസൈർവാ/ യുരാതതമ് .
ന മമ സ്വം ചമത്കാരകാരി കിംചിദപീഹിതമ് .. 63
മോഹോ/ദ്യ മാന്യമായാതോ ദേഹോ നേഹോപയുജ്യതേ .
അനാസ്ഥൈവോത്തമാവസ്ഥാ സ്ഥാനാസ്ഥൈവാധമാ സ്ഥിതിഃ .. 64
ആപദാപതിതൈവേയമഹോ മോഹവിധായിനീ .
നിത്യമിത്യേവ മന്തവ്യം സക്തവ്യം നേഹ സംസൃതൗ .. 65
വിധിഭിഃ പ്രതിഷേധൈശ്ച ശാശ്വതൈരപ്യശാശ്വതൈഃ .
യഥേഷ്ടം നീയതേ ലോകോ ജലം നിമനോന്നതൈരിവ .. 66
വിവേകാമോദസർവസ്വം ചേതഃ കുസുമകോശതഃ .
ഹൃത്വാ മൂർച്ഛാം പ്രയച്ഛന്തി വിഷയാ വിഷവായവഃ .. 67
അസദേവ തഥാ നാമ ദൃഷ്ടം സത്താമുപാഗതമ് .
യഥാ/ സദേവ സദ്രൂപം സംപന്നമസദേവ സത് .. 68
ദോലായന്ത്യോ/ വനൗ ദേഹം സാഗരാൻസാഗരാങ്ഗനാഃ .
യഥാ ധാവന്തി ധാവന്തി ജനതാ വിഷയാംസ്തഥാ .. 69
ധാവന്തി വിഷയാ+ല്ല+ക്ഷ്യ-മുൻ -മുക്താ+ശ്ചിത്ത-സായകാഃ .
സ്പൃശന്തി ന ഗുണാൻഭൂയഃ കൃതഘ്നാഃ സൗഹൃദം യഥാ .. 70
ഉത്പാതവായുരേവായുർമിത്രാണ്യേവാതിശത്രവഃ .
ബന്ധവോ ബന്ധനാന്യേവ ധനാന്യേവാതി നൈധനമ് .. 71
സുഖാന്യേവാതിദുഃഖാനി സംപദഃ പരമാപദഃ .
ഭോഗാ ഭവമഹാരോഗാ രതിരേവ പരാരതിഃ .. 72
ആപദഃ സംപദഃ സർവാഃ സുഖം ദുഃഖായ കേവലമ് .
ജീവിതം മരണായൈവ ബത മായാവിജൃമ്ഭിതമ് .. 73
ബഹൂൻകാലപരാവർതാനിഷ്ടാനിഷ്ടാൻസുഖം മനാക് .
പശ്യൻപ്രിയവിയോഗാംശ്ച യാതി ജർജരതാം ജനഃ .. 74
ഭോഗാ വിഷയസംഭോഗാ ഭോഗാ ഏവ ഫണാവതാമ് .
ദശന്ത്യേവ മനാക് സ്പൃഷ്ടാ ദൃഷ്ടാ നഷ്ടാഃ പ്രതിക്ഷണമ് .. 75
ആയുര്യാതി നിരായാസപദപ്രാപ്തിവിവർജിതൈഃ .
ഉദർകഭങ്ഗുരാകാരൈഃ കരാലൈഃ കഷ്ടചേഷ്ടിതൈഃ .. 76
ഭോഗാശാബദ്ധതൃഷ്ണാനാമപമാനഃ പദേ പദേ .
ആലാനമവലീനാനാം വന്യാനാമിവ ദന്തിനാമ് .. 77

സംപദഃ പ്രമദാശ്ചൈവ തരങ്ഗോത്സങ്ഗഭങ്ഗുരാഃ .
കസ്താസ്വഹിഫണാച്ഛത്രച്ഛായാസു രമതേ ബുധഃ .. 78
സത്യം മനോരമാഃ കാമാഃ സത്യം രമ്യാ വിഭൂതയഃ .
കിംതു മത്താങ്ഗനാപാങ്ഗഭങ്ഗലോലം ഹി ജീവിതമ് .. 79
ആപാതരമണീയേഷു രമന്തേ വിഷയേഷു യേ .
അത്യന്തവിരസാന്തേഷു പതന്തി നിരയേഷു തേ .. 80
ദ്വന്ദ്വദോഷോപരുദ്ധാനി ദുഃസാധ്യാന്യസ്ഥിരാണി ച .
ധനാ+ന്യ-ഭവ്യസേ+വ്യാനി മമ ജാതു ന തുഷ്ടയേ .. 81
ആപാതമാത്രമധുരാ ദുഃഖപര്യവസായിനീ .
മോഹനായൈവ ലോകസ്യ ലക്ഷ്മീഃ ക്ഷണവിലാസിനീ .. 82
ആപാതരമണീയാനി വിമർദവിസരാണ്യതി .
ദുഃഖാന്യാപത്പ്രദാതൃണി സംഗതാനി ഖലൈരിവ .. 83
ശരദമ്ബുധരച്ഛായാഗത്വര്യോ യൗവനശ്രിയഃ .
ആപാതരമ്യാ വിഷയാഃ പര്യന്തപരിതാപിനഃ .. 84
അന്തകഃ പര്യവസ്ഥാതാ ജീവിതേ മഹതാമപി .
ചലന്ത്യായൂംഷി ശാഖാഗ്രലമ്ബാമ്ബൂനീവ ദേഹിനാമ് .. 85
ജീര്യന്തേ ജീര്യതഃ കേശാ ഹുത്വാ ജീര്യന്തി ജീര്യതഃ .
ക്ഷീയതേ ജീര്യതേ സർവം തൃഷ്ണൈവൈകാ ന ജീര്യതേ .. 86
ഭോഗാഭോഗാതിഗഹനേ സർവസ്മിൻകായകാനനേ .
പരമുല്ലാസമായാതി തൃഷ്ണൈകാ വിഷമഞ്ജരീ .. 87
ബാല്യം യൗവനവദ്യാതി യൗവനം യാതി ബാല്യവത് .
ഉപമാനോപമേയത്വം ഭങ്ഗുരത്വം മിഥോഽനയോഃ .. 88
ജീവിതം ഗലതി ക്ഷിപ്രം ജലമഞ്ജലിനാ യഥാ .
പ്രവാഹ ഇവ വാഹിന്യാ ഗതം ന വിനിവർതതേ .. 89
ത്ഡടിത്യേവാഗതോ ദേഹഃ കുതോഽപ്യർജുനവാതവത് .
യാതി പശ്യത ഏവാസ്തം തരങ്ഗാമ്ബുദദീപവത് .. 90
രമ്യേഷ്വരമ്യതാ ദൃഷ്ടാ സ്ഥിരേഷ്വസ്ഥിരതാപി ച .
സത്യേഷ്വസത്യതാർഥേഷു തേനേഹ വിരസാ വയമ് .. 91
സുഖം യദാത്മവിശ്രാന്തൗ ഗതേ മനസി സത്ത്വതാമ് .
പാതാലേ ഭൂതലേ സ്വർഗേ തന്ന ഭോഗേഷു കേഷുചിത് .. 92
അപി സംപൂർണഹൃദ്യാർഥാഃ പഞ്ചാപീന്ദ്രിയവൃത്തയഃ .
താവജ്ജയന്തി മാമേതാ ഭൃങ്ഗം ചിത്രലതാ ഇവ .. 93

അദ്യ ദീർഘേണ കാലേന നിരഹംകൃതിനാ മയാ .
സ്വർഗാപവർഗവൈതൃഷ്ണ്യമിദമാസാദിതം ധിയാ .. 94
ചിരമേകാന്തവിശ്രാന്ത്യൈ തേനൈതന്നഭസഃ പദമ് .
ത്വമിവാഗതവാനത്ര ദൃഷ്ടവാനസ്മി താം കുടീമ് .. 95
അദ്യൈതത്സംപരിജ്ഞാതം യദേഷാ ഭവതഃ കുടീ .
ആഗന്താ ത്വം പുനശ്ചേതി മയാ തന്ന വിചാരിതമ് .. 96
തദാ ത്വത്ര മയാ ജ്ഞാതം കശ്ചിത്സിദ്ധോഽയമാത്മനാ .
ദേഹം ത്യക്ത്വേഹ നിർവാണം ഗത ഇത്യനുമാനതഃ .. 97

ഏതന്മേ ഭഗവന്വൃത്തമേഷോ്സ്മീതി യഥാസ്ഥിതമ് .
മയാ തേ കഥിതം സർവം യഥാ ജാനാസി തത്കുരു .. 98

സിദ്ധൈർന യാവദവധാനപരൈർവിചാര്യ
നിർണീതമുത്തമധിയാന്തരശേഷവസ്തു .
താവത്ത്രികാലകലനം ന വിദന്തി കിംചി-
ദിത്യബ്ജജാദിമനസോ്പി മുനേ സ്വഭാവഃ ..99

ഇത്യാർഷേ ശ്രീവാസിഷ്ഠമഹാരാമായണേ വാത്മീകീയേ മോക്ഷോ-പായേഷു
നിർവാണപ്രകരണേ ഉത്തരാർധേ പാഷാണോപാഖ്യാനേ ആകാശ-മണ്ഡപ-സിദ്ധ-
സമാഗമ/ഗാഥാ-വർണനം നാമ+ ത്രി/നവതി-തമഃസ് സർഗഃ ..93 .
ഓം
CHECKED BY GURU P.R.IYER
24.12.2023